

uppfylla villkoren för befordran till allmänt läroverk eller af stat och kommun gemensamt underhållen samskola, och hafva full tjänstgöring motsvarande den, som åligger rektor eller föreståndarinna vid sådan läroanstalt, efter eventuell öfvergång till sådant läroverk eller samskola, för lönetur räkna sig till godo den tid de tjänstgjort vid enskildt läroverk, dock ej mer än högst tio år;

2:o) att Riksdagen måtte medgifva föreståndare och föreståndarinna, lärare och lärarinnor vid sådant högre läroverk, som förbereder till studentexamen och förty står under offentlig kontroll, rätt att under motsvarande förutsättningar efter eventuell öfvergång till statens allmänna läroverk eller af stat och kommun underhållen samskola, för pension räkna sig till godo den tid, de tjänstgjort vid enskildt läroverk.

Stockholm den 28 januari 1905.

Henrik Hedlund. Hugo Hammar skjöld. Harald Hjärne.

A. A. N. Reuterskiöld. Karl Starbäck.

N:o 137.

Af herr **O. F. Trapp**, om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande af tuberkulossjukdomens utbredning.*

Äfven i vårt land har man de senare åren alltmera fått ögonen öppnade för den stora fara tuberkulosen innebär såväl för individen

som för hela samhället, och man har kommit till insikt om att mycket kraftiga åtgärder erfordras för bekämpande af denna sjukdoms alltmera öfverhandtagande spridning.

Sedan Hans Maj:t Konungen högsinnadt gått i spetsen för vidtagande af sådana åtgärder genom att år 1897 under namn af »Konung Oscar II:s Jubileumsfond» skänka 2,300,000 kronor till inrättande af s. k. folksanatorier, och Riksdagen år 1898 för samma ändamål anslagit 850,000 kronor, hafva trenne dylika folksanatorier, Hålahult, Hessleby och Österåsen, uppförts.

Då de till dessa anstalters ändamålsenliga drift förefintliga medlen visat sig otillräckliga, har Riksdagen i fjol, till fyllande af uppkommen brist, ytterligare anslagit 400,000 kronor.

Genom enskildt initiativ har äfven verkats mycket. Så öfverlämnade i början af föregående år ett trettiotal varmhjärtade män och kvinnor till jubileumsfonden ett belopp af 200,000 kronor och ungefär samtidigt började Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos sitt stort anlagda arbete.

Visserligen hafva smärre anstalter för skrofulösa och tuberkulösa barn upprättats eller planlagts — den vid Styrso och den vid Skelder-viken; för förmögnare patienter finnes ett mindre sanatorium i Jämtland, i Mörsil; förlidet år stiftades Aktiebolaget Sanatorievård med uppgift att anlägga ett mindre, första klassens sanatorium; i Stockholm och Göteborg hafva uppförts särskilda sjukhus för lungsiktiga och beviljats medel till utvidgningar och nyanläggningar; af ett och annat större bolag hafva åtgärder vidtagits till tuberkulosens bekämpande.

Från statens sida har genom lagen af 13 maj 1904 föreskrifvits anmälningsplikt för läkare, när han fått kännedom om af lungsot angripen persons dödsfall, samt åtgärder för rening och desinfektion af sådan persons bostad, kläder m. m. efter dödsfallet.

Det vill sålunda synas, som om man åtminstone började komma till medvetande, att striden mot tuberkulosen måste på allvar upptagas. Dock måste man säga sig, att ju närmare man rycker fienden in på lifvet, ju närmare man kommer hans positioner, dess tydligare framstår det, att man låtit honom i fred och ro göra dessa så starka, att de nu mera icke kunna tagas med storm, utan kräfva en lång och ihärdig belägring samt en mångfald olika anfallsmetoder.

Med en sådan planmässighet har man gått till väga i andra länder, och vi måste för att vinna målet följa det gifna exemplet. Och vi få ej dröja därmed, om icke vårt land skall komma i en ännu ogygn-

sammare ställning till denna samhällsfarliga sjukdom, än det redan intager gentemot andra länder.

Af statistiska uppgifter framgår nämligen, att *sämre* ställda än Sverige i afseende å dödsfall på 1,000 personer äro endast Frankrike, Österrike-Ungern och Ryssland, medan däremot Tyskland, Schweiz, Irland, Holland, Italien, Danmark, Belgien, Norge, Skottland och England intaga en gynnsammare ställning, i den ordning de här uppräknats, så att England uppvisar knappt mera än relativt hälften så stort antal dödsfall af tuberkelsjukdom som Sverige.

De kampmedel man i andra länder använt äro dels spridning af upplysning — genom skrifter, föredrag och skolundervisning — om tuberkelsjukdomens natur och smittosamhet samt om sättet att motverka dess utbredande, dels direkt strid mot smittoöfverföringen. I detta syfte verka lagar om anmälningsskyldighet, gratis desinfektion vid flyttning eller dödsfall, förbud för hårdt angripne patienter att deltaga i tillredning eller försäljning af näringsmedel, att tjänstgöra som ammor eller barnsköterskor, särskilda förhållningsregler för fabriker, hotell, föreningshus, järnbanvagnar o. m. a.

Vidare har man använt stor omsorg om förbättring af bostadshygienen. I England började lagstiftningen redan 1836 sysselsätta sig med denna sida af hygienen. Sedan dess har lagstiftningen genom en följd af lagar med intresse och omvårdnad alltjämt fortgått på detta område och anses vara en af de viktigaste orsakerna till att tuberkulosdödligheten är mindre i England än i något annat land.

Dessutom har man insett nödvändigheten af att behandla sjukdomen under dess olika stadier på olika sätt och i skilda anstalter. Sålunda kunna barn, angripna af tuberkulossjukdom i dess lindrigare former genom blotta vistelsen under goda hygieniska och dietiska förhållanden med framgång behandlas. För dessa barn har man inrättat mindre »barnsanatorier», spridda rundt om i landet och så belägna, att de hafva tillgång till sjö-, skogs- eller fjällluft. De kunna afses uteslutande för sommarvistelse samt både byggas och drivas jämförelsevis billigt. På barnsjukhusen anbringas barn med svårare former af sjukdomen, särskildt sådana som kräva kirurgisk behandling och hvilka i regel behöfva ständig läkaretillsyn och alla de hjälpmedel, hvaröfver ett modernt sjukhus förfogar. Dessa barns behandling fordrar en längre tid — i medeltal bortåt ett år — men följes i de flesta fall af fullständigt tillfrisknande eller väsentlig förbättring.

»Folksanatorier» äro afsedda för patienter öfver femton år i ett sådant stadium af sjukdomen, att utsikt finnes för tillfrisknande. Be-

handlingstiden räknas i allmänhet till tre månader och bör som regel icke öfverskrida ett halfår. För dylika sanatorier uppsökas helst platser med fritt och isolerad läge, jämförelsevis aflägsset från tätare bebyggda samhällen; men då det får antagas, att svårare angripna patienter helst önskar vistas i närheten af sitt hem och sin familj; och då dylika patienter ofta erfordra mera egentlig sjukbehandling och sjukvård, än sanatorierna kunna lämna, så inrättar man särskilda »tuberkulossjukhus» eller också i länens och städernas sjukhus *särskilda* afdelningar för dessa patienter. Sådana anstalter kunna äfven upptaga lindrigare fall i afvaktan på öfverflyttning till sanatorierna.

Slutligen finnes det patienter, som äro ur stånd att försörja sig själfva, men som dock icke äro så sjuka, att de finnas vara i behof af egentlig sjukhusbehandling. Då fattighusen icke äro lämpliga vårdanstalter för dessa patienter, anbringas de i »asyler» eller »ålderdomshem för tuberkulösa».

Dessa sanatorier, sjukhus, sjukhem, eller hvad namn man nu vill gifva dem, torde i vårt land i första rummet och efter gifna exempel böra upprättas genom initiativ och på bekostnad af enskilda, större kommuner och landsting. Men, då det här obestriddigen gäller ett mycket stort statens intresse, ty näst emigrationen torde tuberkulosen kunna anses vara den förnämsta orsaken till förlust af arbetskraft för vårt land, så torde staten under vissa förhållanden och villkor äfven böra lämna understöd och bidrag till dessa vårdanstalter för tuberkulösa.

Men om lämpligheten af sådana åtgärder, som jag här antydtt och som helt eller delvis äro vidtagna eller föreslagna i andra länder, eller till äfventyrs af andra dylika, som för våra särskilda förhållanden kunna anses mera passande, torde en utredning *med snaraste* böra göras. Statistiken från våra folksanatorier visar, att tillströmningen af ansökningar växer för hvarje dag; men de inträdessökande få vänta så länge, innan ledighet uppstår, att det gynnsamma ögonblicket, då ännu räddning vore möjlig, går förloradt. Sjukdomen blir hopplöst öbotlig, och samtidigt ökas faran för sjukdomens ytterligare utbredning genom smitta.

Det synes mig dock vara en plikt för såväl den enskilde som för samhället att söka ordna så, att äfven den fattige och den mindre bemedlade lungotspatienten kan komma i åtnjutande af sådan vård i sjukdomens begynnelsestadium, som möjliggör ett tillfrisknande, liksom att bereda skötsel åt den hårdare angripne och att värna den friske mot smitta.

Oaktadt den fråga, jag nu berör, var under behandling också

vid nästlidet års riksdag och då icke ledde till något resultat, har jag dristat ånyo för densamma påkalla Riksdagens uppmärksamhet.

Med stöd af hvad här ofvan anförts, hemställer jag,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa och för Riksdagen framlägga fullständig utredning angående de åtgärder, som lämpligen kunna för hämmande af tuberkulossjukdomens utbredning vidtagas.

Stockholm den 28 januari 1905.

Oscar Trapp.

N:o 138.

Af herr **A. Olsson** i Mårdäng m. fl., med förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel.

Till 1904 års Riksdag afät Kungl. Maj:t proposition, n:o 43, med förslag till lag angående handel med konstgjorda gödselmedel. Lagutskottet afstyrkte bifall till lagförslaget; och blef utskottets hemställan af Första Kammaren bifallen. Andra Kammaren afslog samma hemställan och biföll en af herr Zetterstrand med flere utskottets utlåtande vidfogad reservation, innehållande berörda lagförslag i vissa delar förändradt.

På grund häraf lärer ny framställning i ämnet af Kungl. Maj:t icke vara att förvänta. Men då lagstiftning på förevarande område ostridligen är af behovet påkallad, få vi härmed vördsamt hemställa,

Bih. till Riksd. Prot. 1905. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 34 Häft.